

Cilt : 16 SAYI : 10 EKİM 1988

Türk Sanayicileri ve İş Adamları Derneği

görüŖ

GÖRÜŞ (AYLIK YAYIN) EKİM 1988
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği

Sahibi ve Sorumlu Yayın Müdürü
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Yönetim Kurulu Başkanı *Ömer Dinçkök*

Yazı İşleri Müdürü :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Genel Sekreteri *Ertuğrul İhsan Özol*

Yayına Hazırlayan :
Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği
Ekonomik Araştırmalar Bölüm Başkanı
Nilgün Demirtaş

Görüş Araştırma Grubu :

Bu sayıda:
Ahmet Ertürk
Ayda Alpat
Avni Demirci
Taylan Kovanlıkaya

Dergideki yazılar kaynak olarak TÜSİAD GÖRÜŞ'ün belirtilmesi koşuluyla izinsiz kullanılabılır. İmzalı yazılar, yazarların kişisel görüşlerini yansıtmakta olup, dernek görüşü olarak kabul edilemez.

Adres :
Cumhuriyet Cad. Ferah Ap. 233/9-10
80230 Harbiye - İstanbul
Tlf : 146 24 12 - 140 12 05

Basıldığı Yer :
LEBİB YALKIN YAYIMLARI VE
BASIM İŞLERİ A.Ş.
Tel: 152 11 00 / 5 Hat

Bu Sayıda

TÜSİAD'dan Haberler 4

AT'da Rekabeti Bozucu
Devlet Yardımlarının Durdurulması
ve Güncel Bir örnek 7

1990 : Avrupa Turizm Yılı 12

Avrupa'da Tek Pazar'ın Etkileri 14

Hizmet Sektörü Tempoyu
Arttırıyor 18

Kur Politikasında İstikrar İçin
Mali Reform Şart ! 21

Latin Amerika'da "Düyunu
Umumiye" Başladı mı? 25

Avrupa'da Diploma İçin
Sınırlar Kalkıyor 30

TÜSİAD'dan Haberler...

Devlet Bakanı ve Başbakan Yardımcısı Sayın Kaya Erdem 7 Eylül 1988 günü TÜSİAD'ı ziyaret ederek Başkan Ömer Dinçkök ve Yönetim Kurulu üyeleriyle bir görüşme yaptı. Görüşmede Türkiye'nin genel ekonomik sorunları ele alındı ve bu konularda TÜSİAD'ın görüş ve önerileri Sayın Kaya Erdem'e aktarıldı.

* *

Devlet Bakanı Sayın Kamran İnan 28 Eylül 1988 günü TÜSİAD'ı ziyaret ederek Başkan Ömer Dinçkök ve Yönetim Kurulu Üyeleriyle GAP Projesi'ne ilişkin gelişmeler ve Doğu'ya yapılacak yatırımların teşviki konularında bir görüşme yaptı.

* *

Kültür ve Turizm Bakanı Sayın Tınaz Titiz 2 Eylül 1988 günü TÜSİAD'ı ziyaret etti. Bu ziyaret vesilesiyle düzenlenen ve TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Dinçkök, bazı Yönetim Kurulu Üyeleri,

TÜSİAD Turizm Çalışma Grubu üyeleri ve turizmle ilgili TÜSİAD üyelerinin katıldığı toplantıda Türk turizminin bugünkü sorunları ve çözüm imkanları konusu görüldü.

* *

Portekiz Sanayiciler Derneği (AIP) Başkan Vekili O.Silva Karim başkanlığındaki bir Portekiz İşadamları heyeti 13 Eylül 1988 günü TÜSİAD'ı ziyaret ederek Başkan Ömer Dinçkök ve Yönetim Kurulu üyeleri ile bir görüşme yaptı. Türkiye ile Portekiz arasındaki ekonomik ilişkilerin geliştirilmesi ve iki ülke işadamları arasında işbirliğinin artırılması konusunun ele alındığı ziyaret sırasında bu amaçla TÜSİAD ile AIP arasında yapılacak işbirliğinin esaslarını belirleyen bir ortak protokol TÜSİAD Başkanı Ömer Dinçkök ve AIP Başkan Vekili O.Silva Karim tarafından imzalandı.

* *

Türk Hükümeti ile AT tarafından İstanbul'da ortaklaşa düzenlenen İş Haftası'na (Business Week) katılan AT Komisyonu üst düzey yetkilileri ile Avrupalı işadamları onuruna Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Dinçkök tarafından 13 Eylül 1988 günü Divan Oteli'nde bir yemek verildi.

TÜSİAD'ın Fransa'daki karşıt kuruluşu olan Fransız İşverenleri Ulusal Konfederasyonu (CNPF) Başkanı François Perigot 21 Eylül 1988 günü Başkan Ömer Dinçkök'ü ziyaret ederek Türk-Fransız ekonomik ilişkileri ve bu alanda TÜSİAD ile CNPF arasındaki işbirliği konularını görüştü.

* *

Avrupa Topluluğu, Topluluk üyesi ülkeler ve Japonya'da özel sektör gönüllü kuruluşlarının yükledikleri önemli fonksiyonları ve özel sektör-kamu sektörü arasındaki diyalogda oynadıkları rolü örneklerle anlatan "Ekonomide Kesimlerarası Diyalog ve Şeffaflık" başlıklı TÜSİAD raporu yayınlandı.

AT'da Rekabeti Bozucu Devlet Yardımlarının Durdurulması ve Güncel Bir Örnek

Avrupa Topluluğu'nu kuran Roma Anlaşması'nın "Rekabet Kuralları" ana başlıklı bölümü, Topluluk içinde rekabet şartlarını bozacak ve üye ülkeler arasındaki ticareti etkileyebilecek durumları düzenlemektedir. Anlaşma hükümlerinin yasakladığı "rekabeti ihlal edici" başlıca uygulamalar şunlardır:

- Rekabet şartlarını bozucu etkiler yapabilecek olan işletmeler arası anlaşmalar,
- Topluluk üyelerini etkileyen dumping uygulamaları,
- Bazı işletmeleri üstün duruma getirerek rekabeti bozan veya bozma tehlikesi yaratan devlet yardımları (sübvansiyonlar),

Anlaşma'nın 93. maddesine göre, Komisyon üye ülkelerde doğrudan devletin veya devletçe finanse edilen kuruluşların sağladıkları yardımın rekabeti bozucu ve topluluk içi ticareti olumsuz yönde etkileyici olduğuna karar vermesi halinde ilgili devletten bu yardımı durdurması veya değiştirmesini isteyebilecektir. Söz konusu devlet verilen süre içinde bu karara uymazsa Komisyon ya da ilgili devletler doğrudan Adalet Divanı'na başvurabilirler.

Belli firmalara yönelik devlet yardımlarında Komisyon'un tasvip ettiği bazı uygulamaları şöyle özetleyebiliriz:

- Bazı parasal desteklerin (vergi indirimi, düşük faizli krediler gibi) belli bir süreyle sınırlı olarak verilebilmesi,
- Yardımın zor durumdaki firmaların varlıklarını sürdürebilecek miktarda olması ve esasen kuvvetli olan, ekonominin iyileşmesi ile problemlerini çözebilecek durumda bulunan firmalara verilmesi,
- Yardımın şirketi faal tutabilmek için gerekli miktarı aşmaması,
- Yardımın diğer üye ülkelerdeki sanayi üzerinde ters etkileri olmaması,

Bu esasların dışındaki yardımlar, genellikle Komisyon tarafından rekabeti ve serbest ticareti bozucu kabul edilmekte ve engel olunmaktadır.

Bu konuda son bir örnek, bir İtalyan tekstil firması olan Lanerossi'ye devlet holdingi ENİ tarafından yapılan yardımın Komisyon'ca ortak pazar ilkelerine aykırı bulunması ve İtalyan Devleti'ne geri ödenmesi gerektiğine karar verilmesidir.

1983 yılında Komisyon'un Lanerossi'ye 100 milyon ECU tutarında yardım yapılmasını kabul etmesi, fakat başka yardım taleplerinin kabul edilemeyeceğini bildirmesine rağmen bu yardımın daha sonraki yıllarda da devam etmesi, Komisyon'un olayı soruşturmasına yol açmıştır.

1983-87 yılları arasında toplam 260 milyar Liret (184 milyon ECU) zarara uğrayan Lanerossi'nin bu zararları ENİ'nin "yıllık sermaye katkıları" şeklindeki yardımları ile karşılanmış; fakat Lanerossi'ye bağlı şirketlerin performansında bir iyileşme görülmediği için ENİ sonunda tekstil sektöründen çekilmeye karar vererek söz konusu şirketlerin çoğu özel sektöre satılmıştır.

Topluluk tekstil sektörünün sıkıntılı bir yapısal uyum sürecinden geçtiği bir dönemde Lanerossi'ye yıllarca yapılan yardımların bir etkinlik ve verimlilik artışı sağlamaması ve grubun sağlıksız yapısıyla piyasada mevcudiyetini devam ettirmekten başka bir sonuç vermemesi, Komisyon'un yapılan yardımı Topluluk içi ticarete zarar verdiği şeklinde değerlendirmesine yol açan başlıca sebeplerdir.

Komisyon'a şikayette bulunan birkaç üye devlet ve tekstil federasyonları da aynı tezi savunmuşlardır. Lanerossi'ye ait bazı fabrikaların Güney İtalya'da (mezzogiorno) bulunması, yardım için bir gerekçe olarak görülmemiştir. Çünkü sözkonusu destekler, "bölgesel yardımlar" için kabul edilen ilkelerin aksine, Güney İtalya'da kalıcı bir gelişme sağlanmasına katkıda bulunmamış, özellikle konfeksiyon firmalarının devlet yardımı olmaksızın kendi başlarına ayakta duracak hale gelmeleri sağlanamamıştır.

"Lanerossi olayı", Komisyon'un Topluluk içi serbest rekabet ilkesini ne kadar titizlikle uyguladığını gösteren güncel ve ilginç bir örnek olduğu kadar Topluluğa tam

üyeligi hedefleyen Türkiye'deki benzer uygulamalar için de ders alınması gereken önemli bir olaydır. Gerçekten KİT'lerin yıllarca Hazine'den çeşitli şekillerde yapılan subvansiyonlarla desteklenmesi ve son yıllarda da büyük ölçüde fiyat ayarlamalarıyla kâr eder hale getirilmeleri, ancak verimlilik artışı sağlama yönünde olumlu bir gelişmenin görülmemesi, Topluluk Komisyonu'nun "devlet yardımları"na ilişkin kararları çerçevesinde üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur.

Ekonomik yapımızın Topluluk üyesi olma hedefi doğrultusunda yeniden düzenlenmesi politikası, KİT'lerin de bu doğrultuda reorganizasyonunu gerektirmektedir. Sürekli subvansiyonlarla verimsiz kamu iktisadi kuruluşlarının ayakta tutulmaya çalışılmasının tam üyelik halinde Topluluk mevzuatı ile bağdaşmayacağı düşünülerek şimdiden bu konuda köklü politika değişikliklerine gidilmesi gereklidir.

1990 : Avrupa Turizm Yılı

Avrupa Topluluğu'nda Yunan Hükümeti'nin çağrısı üzerine Eylül ayının ilk haftasında yapılan ve üye devletlerin Turizm bakanlarının katıldığı bir toplantıda 1990 yılının "Avrupa Turizm Yılı" olarak ilan edilmesi konusu görüşüldü. Teklif ilk defa bu yılın başlarında Avrupa Parlamentosu tarafından gündeme getirilmişti.

Toplantıya katılan bakanlar, bu yılı, turizmin üye ülkeler arasında süre ve yer olarak adil şekilde bölüşürülmesi amacıyla, turizm alanında faaliyet gösteren kamu ve özel sektör müteşebbislerinin göstereceği çabalar için bir başlangıç noktası olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Ayrıca Topluluk yetkililerinin Turizm Yılı için iyi bir hazırlık yapmaları gereğine işaret etmişler ve Komisyon'un bu yıl için bir faaliyet programı hazırlaması çağrısında bulunmuşlardır.

Toplantıda ayrıca Komisyon'un, yakın gelecekte, turizm sektörüne ilişkin Topluluk çalışmalarının finansmanı ve turizm istatistiklerinin uyumlaştırılması konusunda teklifler hazırlaması konusu da görüşüldü.

Toplantıda Yunanistan'ın hazırladığı bir rapor da görüşmeye açıldı. Raporda aşağıdaki konular ele alınmaktaydı:

1. Turizmin zaman ve yer olarak daha iyi dağıtılabilmesi için yapılan teklifler:

– Sezon dışı ve tenha bölgeler için ortak paket turizminin geliştirilmesi,

– Bir Avrupa turizm haritasının hazırlanması,

– Seyahat ve rezervasyon için Avrupa çapında bir bilgi-işlem ağının kurulması

2. Turizm sektörü ile ilgili yasaların uyumlaştırılması, turistlere yönelik daha iyi bir hizmet sisteminin kurulması ve turistik işlemlerde ECU kullanımının teşviki gibi tedbirlerle Topluluk içi turizmin kolaylaştırılması,

3. Topluluk dışı Ükelere Avrupa turizminin geliştirilmesi

4. Global bir Topluluk programı vasıtasıyla turizm sektörünün finansmanı ve geliştirilmesi,

5. Tüketici olarak turistin korunmasına yönelik Topluluk düzeyinde bazı tedbirler alınması,

6. Turizm sektöründeki bütün faaliyetlerin topluluğun sosyal hayatı ve ekonomideki diğer sektörlerle koordinasyonunun sağlanması.

Kaynak: EUROPE

Avrupa'da Tek Pazar'ın Etkileri

Milyonlarca Avrupalı yakında deniz ve hava yolu ile yaptıkları uluslararası seyahatlerde sahip oldukları kârlı bir olanaktan vazgeçmek zorunda kalacaklar : Sigara, içki ve ufak tefek süs eşyalarının gümrüksüz satın alınması.

1992'de tüm gümrük kapılarının ortadan kaldırılması ile birlikte 12 üye ülkede gümrüksüz satış kolaylıkları da ortadan kalkacaktır.

Bu durum Avrupa'daki havaalanlarında gümrüksüz satışlardan kazanç elde eden taşımacılık şirketlerinin ve üretici kuruluşların protestolarına yol açmaktadır.

Bu durumun olumsuz etkileri en çok aşağıdaki alanlarda olacaktır:

- Sigara Üreticileri: Gümrüksüz satışlar hükümetlerin kısıtlamaları ile karşı karşıya bulunan bu sektör için önemli bir olanak sunmaktadır. Örnek olarak, gümrüksüz satışlarda sigaraların üzerinde "Sağlığa zararlıdır" uyarısının bulunması zorunluluğu yoktur.
- İçkiler: Tüketicilerin çoğunlukla kâr oranının yüksek olduğu lüks ürünleri tercih etmeleri nedeniyle gümrüksüz satışlar bu sektör için büyük bir ek gelir kaynağıdır.
- Feribotlar: Feribotlardaki gümrüksüz satışların önemli bir bölümü Topluluk içi yolculuklarda olmaktadır ve bilet ücretlerinde dolaylı bir indirim sağlamaktadır.
- Charter Seferleri: Gümrüksüz satışlar kâr oranı düşük olmasına rağmen sektörde önemli bir gelir kaynağıdır.

AT'nda gümrüksüz satışların kaldırılmasına yönelik eleştiriler olumsuz sonuçların meydana geleceği tahminine dayanmaktadır: Yüzlerce işsiz, seyahat harcamalarında artış ve idari karışıklık. AT dışındaki ül-

kelere giden yolcular AT içindeki gümrüksüz satış mağazalarından alış-veriş yapabileme hakkına yine sahip olabileceklerdir.

Tütün sanayii bundan tam anlamıyla etkilenecektir. Çünkü Komisyon'un anti-Kanser programı uyarınca gümrüksüz sigara satışlarının 1989'da kaldırılması kararlaştırılmıştır. Ancak, bu kararın Bakanlar Konseyi'nde onaylanması gerekmektedir.

Gümrüksüz mallar ve parfüm gibi vergi muafiyetli mamüller büyük bir gelir kaynağıdır. Tatil ve iş seyahatleri nedeniyle bu mamüllerin satışlarında büyük artış gerçekleşmektedir.

Gümrüksüz malların dünya ölçeğindeki satış hasılatının 1986 yılında yaklaşık 8 milyar dolara ulaştığı tahmin edilmektedir. AT ülkelerinde bu değer 1.9 milyar dolara ulaşmıştır.

Gümrüksüz mal satışlarından kazanç sağlayan kuruluşlar, satışların "Son gümrük memuru gümrüklerden ayrılıncaya kadar", yani 1990'larda da süreceğini vurgulamaktadırlar. Bazı kuruluşlar gümrüksüz mal sa-

Özel Şirketlerin Halka Açılması Olayı

Günümüzde anonim şirketlerin hisselerinin halka açılması sanayi mülkiyetinin tabana yayılması açısından ekonomik bir amaç olarak benimsenmiştir. Türkiye'de kalkınmanın hızlandırılması ve şirketlerin mali bünyelerini güçlendirme açısından bu yolun önemi olduğu şüphesizdir.

Halka açılma olayı, Türkiye'de özel kuruluşların halka açılması veya kamu kuruluşlarının özelleştirilmesi ve hisselerin halka satılması şeklinde gerçekleştirilebilir.

Sermaye Piyasası Kanununda açıkça tanımlanmış olmasa da "Halka Açık Anonim Şirketler" şeklinde bir tanımlamaya

gidilmiştir. Buna göre, hisse senetlerini halka arzemiş olan veya 100'den fazla hissedara sahip olan şirketler halka açık şirket sayılmıştır. Bu tür açılmaya daha çok işçilerin kurduğu şirketlerde rastlanmaktadır. Ülkemizde fert başına milli gelirin henüz geniş tasarruflara olanak verecek düzeyde bulunmayışı, fert başına düşen milli gelirin nisbi düşüklüğü uzun vadeli fon arzını olumsuz etkileyen başlıca faktör niteliğindedir. Aşağıdaki tablo, SPK gözetimindeki 164 şirketin mülkiyet yapısına ait verilerden oluşmaktadır. Bu şirketlerin çoğunluğunda 5 ya da daha az ortak karar alma yetkisini elinde tutmaktadır. Bu kuruluşların yüzde 26.8'ini oluşturan 44 şirkette hisselerin çoğunluğu sadece bir ortağın elinde ve kontrol ettikleri sermaye oranı da toplamın yaklaşık yüzde 69.7'sidir. Araştırma kapsamına alınan şirketlerin yüzde 57.3'ünde hisselerin büyük bölümünün bir veya iki ortağın elinde olduğu görülmektedir. Oysa, yasalara göre, bu şirketler "halka açık" olarak nitelendirilmektedirler. Bu tablo SPK'nın bugünkü kriterlerinin yetersizliğini ortaya koymaktadır.

Sermaye piyasasının geliştirilmesini amaçlayan her program "halka açık şirketler"

in daha açık bir tanımını yapmak durumunda; bu tanım: 1) Küçük ve büyük hissedarların açık tanımlarını 2) Her büyük hissedarın kontrol edebileceği maksimum hisse miktarını 3) Tüm küçük hissedarların kontrolünde tutabilecekleri toplam minimum hisse miktarını 4) Minimum hissedar sayısını net bir biçimde belirtmelidir.

Halka açılmayı cazip kılacak tedbirlerin başında halka açık şirketlerin kuruluşunu kolaylaştıran, kârlılığını arttıran tedbirler ile vergi avantajları sağlanması gelmektedir. Halka açık şirketlerin belirli bir orandan az olmamak şartıyla temettü dağıtma mecburiyeti olmasının halka açılmayı caydırıcı olduğu söylenebilir. Sermaye piyasalarında halka yanıtıcı bilgi verilmesi için bilgilerin sıkı denetlenmesinin yararlı olduğu bilinmektedir. Burada da halka açık ve açık olmayan şirketler arasında bir ayrıcalık vardır. Bu durumun halka açılmayı caydırıcı bir faktör olduğu ileri sürülebilir.

Gerçek anlamda halka açık sermaye şirketlerinin sayısı oldukça sınırlıdır. Bunların hisse senetleri ise genellikle "dar" bir çevrede ve küçük oranlarda tedavül etmektedir.

- Türkiye'de, çeşitli heveslerle kuruluş aşamasında bazı halk şirketlerine ortak olanlar dışında, hisse senetlerine yatırım yapanlar çoğunlukla kurucu gruplarla yakınlığı olan ve/veya şirketlerin bünyesini yakından izleme olanağı bulunan ve nispeten büyük fonlarla bu işe yönelen kişilerdir. Başka bir deyişle, borsa faaliyetleri genellikle ortalama tasarrufçunun ilgi alanı dışında bulunmaktadır.

- Küçük tasarruf sahibi yatırım yapacağı şirket hakkında bilgi sağlayamayacağı gibi, satın aldığı hisse senedini dilediği anda elden çıkaracak olanaklara da sahip değildir. Zira tam anlamıyla işlerliği olan bir borsa bulunmamaktadır.

- Çok ortaklı işçi ve halk şirketlerinin özellikle yönetim ve finansman sorunları nedeniyle içine düştükleri bunalm ve bunun sonucunda devlet desteği arar hale gelmeleri de halkın tasarruflarını hisse senetlerine yönlendirmesinde olumsuz bir faktör olarak gözükmektedir.

- Hisse senetlerine talebin arttırılabilmesi için enflasyonun kontrol altına alınması gerekmektedir. Çünkü, enflasyon dönem-

lerinde, kamuya ait kısa vadeli finansal araçların getirilerinin aşırı yükselmesi hisse senetlerine yapılacak yatırımların cazibesini yoketmektedir.

Ayrıca.

- Devletin özel kuruluşlara "neden halka açılmadıklarını" sormaya hakkı olmadığını da belirtmek lazımdır. Zira devletin elinde yüzlerce şirket özelleştirme yani halka satış için birkaç yıldır sıra beklemektedir. Özel sektörün halka açılma konusunda karşısına çıkan engellerle, devletin özelleştirme konusundaki sorunları arasında büyük benzerlikler vardır.

Ayrıca, özel sektörde bir girişimcinin canını dişine takarak yıllarca sonra başarıyla yönetmeye başladığı işini kısa sürede konuyu bilmeyen kişilere tevdi etmesinin de büyük sarsıntılar yaratacağını düşünmek lazımdır. Bu açıdan özel sektörün halka açılmada gecikmesi olayını gerekli şartları bilimsel olarak incelemeyen eleştirmemek gerektiğine inanıyoruz.

Özetle

- Devletin para ve sermaye piyasalarında

alıcı tekeli sona ermeden,

- Mali aracı kuruluşların yapısal reformu sonuçlanmadan

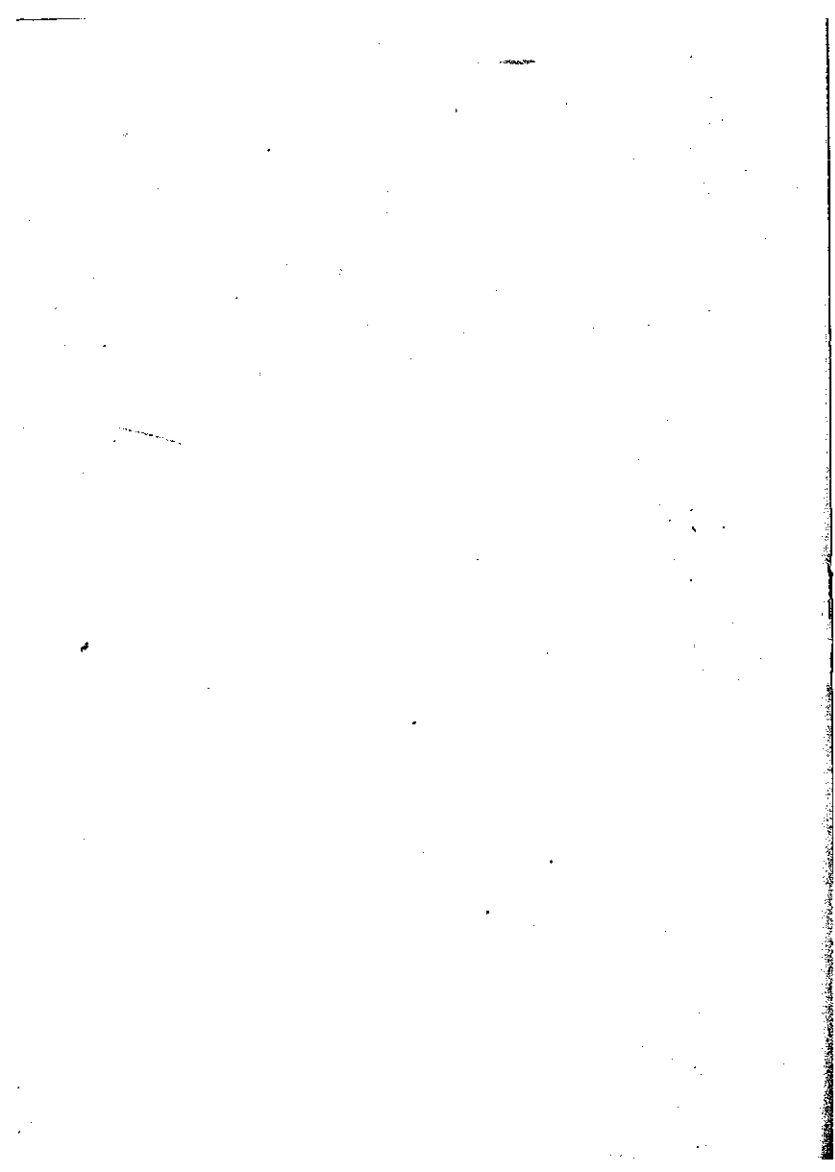
- Sermaye piyasası sağlıklı bir yapıya kavuşturulmadan

- KİT hisseleri halka arz edilmeden özel sektörün "Halka açılma"sı konusunun gündeme gelmesini beklemek gerekçi olmayacaktır.

TÜSİAD

HALKA AÇIK ŞİRKETLERDE MÜLKİYET YAPISI

Büyük hissedar sayısı	Şirket sayısı	Ortalama		Ortalama		Ortakların Çoğunluğunca Tutulan Hisseler (%)
		Nominal Sermaye (Mn TL)	Ortak Sayısı	Ortalama Ortak Sayısı	Ortakların Çoğunluğunca Tutulan Hisseler (%)	
1	44	452.6	610.1	610.1	0.6966	
2	50	689.1	795.1	795.1	0.6308	
3	20	613.6	711.0	711.0	0.5848	
4	9	826.8	980.2	980.2	0.5611	
5	5	354.4	841.6	841.6	0.5504	
6 ve yukarı	27	334.4	958.3	958.3	0.5276	

tışlarından doğacak boşluğu doldurmak için başka malların perakende satışını yapmayı planlıyorlar. Uçakla taşımacılık yapanlar, özellikle charter şirketleri de "butikilik" yapmayı dşnyorlar, ancak yer sorunu nedeniyle gerçekleştirme imkânı kısıtlı görünüyor. Gümrüksüz satışların AT içinde kalkmasıyla, bu işlerden kazanç sağlayan kuruluşların AT dışındaki havaalanı ve limanlarda yeni mağazalar açarak ortaya çıkacak boşluğu doldurabilecekleri değişik çevrelerce dile getiriliyor. Ayrıca, havaalanlarında ve gemilerde satılacak olan alkollü içkilere daha cazip bir ambalaj düzeni getirilmesi planlanıyor.

Kaynak : Financial Times

Hizmet Sektörü Tempoyu Artırıyor

Hizmet sektörü ekonomik büyümeye katkı sağlayan en önemli sektördür. Bundesbank tarafından yayınlanan aylık raporda, kayda değer oranda yeni iş sahaları yaratan tek sektörün bu sektör olduğu vurgulanmaktadır.

Araştırmalar, geçtiğimiz dört yıl boyunca tarım ve imalat sanayi sektörlerinde istihdam edilen kişi sayısında düşüş olmasına rağmen hizmet sektöründe 740.000 kişiye yeni iş olanağı sağlandığını ortaya koymaktadır.

Bugün Batı Almanya'da halen bir işte çalışan 25.7 milyon kişinin 14 milyonu hizmet sektöründe (yüzde 54.5), 10.4 milyonu imalat sanayiinde (yüzde 40.5) ve 1.3 milyonu ise tarım ve ormancılık sektöründe (yüzde 5) çalışmaktadır.

Bankacılık, sigortacılık, ticaret ve haberleşme gibi hizmet sektörlerinde istihdam edilen kişi sayısındaki artış özellikle kadınlara yeni iş olanakları sağlamıştır. Diğer sektörlerde istihdam edilen her dört kişiden biri kadın olurken, hizmet sektöründe bu sayı ikiye yükselmektedir. Hizmet sektörü şimdilik kadınlar için sanayi sektörüne göre daha uygun iş olanağının olduğu bir sektör olarak gözükmektedir.

1980-1987 yılları arasında 362.000'i hizmet sektöründe olmak üzere, toplam 375.000 kişiye part-time iş olanağı sağlanmıştır. Bankanın raporuna göre daha fazla kişiye yeni iş sahası yaratılabilirdi. Ancak, dükkan kapama saatleri, sigortacılığı ilgilendiren kısıtlayıcı yönetmelikler, ticari eşya ve mal taşımacılığına uygulanan katı kurallar ve Federal Posta Servisi'nin telefon haberleşmesi üzerindeki tekeli bu olanağı engellemiştir.

1970'den günümüze kadar, tarımdaki yüzde 16'lık, sanayideki yüzde 25'lik verimlilik artışlarına karşılık, hizmet sektörü yüzde 70 gibi yüksek oranda bir artış göstermiştir. Hizmet sektörü, ticaret ve sanayinin tüm sektörleri içinde en hızlı büyü-

me hızına sahip sektördür. Hizmet sektörü içinde ise en hızlı gelişme kredi kuruluşları, sigorta şirketleri, emlakçılar ve özel hizmet şirketlerinde görülmüştür. Posta hizmetleri, demiryolları, ulaştırma ve ticarette ise şaşırtıcı gelişmeler meydana gelmiştir. Bankalar yatırımlarla, sigortacılık şirketleri ise hayat sigortası ile daha etkili hale geldiler.

Alman aileleri gelirlerinin yaklaşık yüzde 40'ını hizmetlere (kira dahil) ayırmaktadırlar.

Çalışanların boş zamanlarının artması, özellikle pub, bar ve seyahat acentaları gibi eğlence sektöründe faaliyet gösteren şirketlerin lehine bir durum olmuştur. Evde ne kadar az kadın kalırsa veya ne kadar fazla kadın ev dışında istihdam edilirse, hizmetlere olan talep de o oranda artmaktadır.

KAYNAK: The German Tribune

Kur Politikasında İstikrar için Mali Reform Şart

Resmi ve karaborsa döviz kurları arasındaki farkın açılması ya da kapanmasının ekonominin mali dengeleri üzerinde önemli etkileri vardır. Gana ve Sierra Leone bu konuda deneyim geçirmiş iki Afrika ülkesi.

Gana ekonomisi 1983 yılı öncesine kadar büyük mali açıklar ile karşı karşıya idi. Hükümet söz konusu açıkları daha çok para basarak, esnek olmayan döviz kuru ve yüksek enflasyon ile finanse ediyordu. Bu durumda, karaborsada oluşan döviz kuru resmi kura göre daha gerçekçi hale gelmişti. Resmi kur üzerinden döviz alım ve satımı ihracatçı açısından bir çeşit vergi, ithalatçı açısından da sübvansiyon anlamına geliyordu. Karaborsacının elde ettiği haksız kazanç ise yüzde 500'ün üzerindedir. Hatta bu oran 1982'de yüzde 2000'e kadar ulaştı. Kakao ve altın gibi ana maddelerin ihracatı 1970-82 döneminde ani düşüşler gösterdi. Sonuçta kişi başına düşen Milli Gelir yüzde 30 oranında geriledi.

Gana Hükümeti Nisan 1983'te Ekonomik Reform Programı'nı yürürlüğe koydu. O tarihe kadar değeri 2.75 cedi (Gana'nın milli parası) olan bir dolar, Ekim 1983'te 30 cediye çıktı. Ama dolar karaborsada hala 90 cedi üzerinden işlem görüyordu. Ocak 1986'da ise cedinin devalüe edilmesi sonucu bir dolar 90 cediye ulaştı. Eylül 1986'da piyasa iki parçaya bölünmüştü. Sadece kakao ihracatı, dış borç servisi ve petrol ithalatında resmi kur kullanılırken, hammadde ve girdiler için serbest piyasada kur tesbit ediliyordu. Tüketim malları ise bunun dışında tutuldu. Şubat 1987'de her iki piyasada serbest piyasa kurunda eşitlendiler. Tüketim malları da birkaç mal dışında serbest piyasaya dahil oldu.

Nisan 1983'ten bu yana yapılan çeşitli devalüasyonlar ihracatı teşvik etti. Bu politikaların mali reformlarla desteklenmesi sonucunda açıklarda önemli gerilemeler görüldü. Mali açıkların (fiscal deficit) GSMH'ya oranı 1983'te yüzde 2.7 iken 1986'da yüzde 0.7'ye düştü. Vergi gelirlerinin GSMH'ya oranı ise aynı yıllar itibariyle yüzde 5.5'ten, yüzde 13.6'ya tırmandı. Bu durumun bir çeşit vergi olan enflasyon üzerinde olumlu etkileri görüldü. Toptan

eşya fiyat artışları 1984'te yüzde 81 iken, 1986'da yüzde 30'a düştü. Sonuç olarak Gana'da devalüasyon politikaları, mali reformlarla desteklendiği için ekonomiye istikrar kazandırma yönünde başarılı olmuştur.

Sierra Leone ise oluşan farklı kur piyasaları nedeniyle, Gana'ya göre daha büyük sorunlarla karşılaşmış bir ülke. Haziran 1986'da dalgalanmaya bırakılan ülkenin milli parası leone karşısındaki doların değeri karaborsada resmi piyasanın beş kat üzerindeydi. Enflasyon oranı yüzde 50'lerden yüzde 260'lara tırmanmıştı. Haziran 1986'dan Haziran 1987'ye geçen bir yıllık süre içinde parasal taban (monetary base) yüzde 151 oranında arttı.

Uygulanan mali politikaların başarısızlığı sonucunda 1979'da GSMH'nın yüzde 16.1'ine eşit olan vergi gelirleri, 1986'da yüzde 6'ya geriledi. En büyük düşüşler dış ticaret vergi gelirlerinde görüldü. Bütçe açıklarının GSMH'ya oranı ise 1985-86 mali yılında yüzde 14'e ulaştı. Hükümet açıkları finanse edebilmek için banknot matbaasını çalıştırdı. Resmi ve karaborsa döviz kurları arasındaki farklar ise ihracatçı-

nun sırtına bir çeşit vergi yükü olarak bindi.

Sierra Leone deneyiminde görüldüğü gibi, ekonomik istikrarın sağlanması konusunda milli para leonenin diğer paralar karşısında dalgalanmaya bırakılması mali reformlarla desteklenmediği için başarılı olamamış, sorunları çözememiş, aksine artırmıştır. Bu demektir ki birçok ülke ekonomisinde görülen ikili döviz kurunun birleştirilmesi ve istikrarın sağlanması için, milli paranın serbest bırakılması yanında mali reformlara da gidilmesi şart.

Kaynak: World Bank

Latin Amerika'da ‘Düyunu Umumiye’ Başladı mı? *

Gelişmekte olan ülkelerin bir trilyon doları aşan dış borç yükü, uluslararası finans çevrelerinde etkisini gittikçe arttıran bir sorun olmaya devam ediyor. Dünya kamuoyunda, yaşanmakta olan borç krizi ve bunun çözüm yollarıyla ilgili olarak önerilen çeşitli yaklaşımlar sürekli olarak tartışılıyor.

Gelişmekte olan ülkelerin içine düştükleri borç çıkmazından kurtulabilmelerine yardımcı olması amacıyla önerilen yollardan biri de borç karşılığı ihracat (debt-for export) anlaşmalarıdır.

Bu tür anlaşmalar dünya finans çevrelerinde ilgiyle karşılanırken, her geçen gün daha çok sayıda alacaklı banka ve ülke sözcüsü anlaşmalara rağbet etmeye başladı.

First Interstate Bankası geçen Eylül'de Peru Hkmeti ile bu tür bir anlaşma yapıp, sonuçlandıran ilk finans kuruluşu olma özelliğini taşıyor.

Yapılan anlaşmanın işleyiş mekanizmasına göre, alacaklı First Interstate önümüzdeki beş yıllık bir süre içinde, Peru mallarının satışından 125 milyon pound elde etmeyi planlıyor. Banka birinci yılda 42 milyon dolarlık malın satışını programına almış bulunuyor. Anlaşma gereği First Interstate her 3 dolarlık satıştan ortalama 1 dolar kazanacak ve bunu borçtan düşecek.

Bankalar mal satışlarını ticaret şirketleri kanalıyla yapacakları için, satış işlemlerinin ulaşıma dahil her aşamasından bu şirketler sorumlu olacak.

Peru ile benzer bir anlaşmayı yapan diğer alacaklı banka da Midland Bank. Bu bankanın toplam alacağı 160 milyon dolar. Yapılan anlaşma çerçevesinde, banka ilk planda 22 milyon dolarlık Peru malını dünya pazarında satacak. Söz konusu mallar arasında demir, balık, elik, kahve, pamuk ipliği, çinko ve bakır sülfat bulunuyor.

First Interstate ve Midland Bank dışında, başta Chase Manhattan ve American Express olmak üzere diğer bankalar da Peru'dan olan alacaklarını tahsil edebilmek için "debt-for-export" anlaşmaları yapma yoluna gitmeye başladılar.

American Express ise Peru'dan olan alacaklarının tahsilini kolaylaştırmak amacıyla bu ülke ile bir turizm anlaşması yaptı. Peru ihracat gelirinin yaklaşık yüzde 25'ini turistik eşya satışından elde ediyor. Yapılan anlaşma gereği American Express önümüzdeki iki yıl boyunca toplam alacağının 10 milyon dolarlık kısmını Peru'dan tahsil etmiş olacak.

Debt-for-export anlaşmalarının özellikle Peru ile yapılmasının en önemli nedenlerinden birisi ekonomik durumun Latin Amerika'daki diğer gelişmekte ülkeler içinde en kötü durumda olmasıdır. Peru'nun toplam dış borcu 1988 yılı itibariyle 15 milyar dolar civarındadır. Bunun 11.6 milyar doları orta ve uzun vadeli kamu borcu, 1.4 milyar doları orta ve uzun vadeli özel sektör borcu ve 1.3 milyar doları kısa vadeli borçlardır. 1987 yılı sonunda Peru'nun GSMH'sı ise 18 milyar dolar civarındadır.

Başkan Alan Garcia, daha önce dış borç ödeme konusunda, yıllık ihracat toplamının yüzde 10'unu önermişti. Eğer bu formül yürürlüğe girseydi alacaklı bankaların tahsil edeceği borç rakamı çok düşük düzeyde kalacaktı. Çünkü Peru'nun toplam ihracat geliri GSMH'sının ancak yüzde 17'sini buluyor.

Debt-for-export anlaşmaları sadece bankaların az gelişmiş ülkelere olan alacaklarını tahsil edebilmelerine yardımcı olabilecek bir çözüm olarak görülmesine rağmen, aslında borçlu ülkelere birtakım yararlar da sağlayacak nitelikte gözüküyor. Bu tür anlaşmalar borçlu ülkelere istihdam yaratmaya, o ülkelerin ürettikleri mallara yeni pazarlar bulmaya yardımcı olduğu gibi, ayrıca borçlarının da azalmasını sağlıyor.

Alacaklı bankalar debt-for-export anlaşmalarını başta Afrika olmak üzere diğer ülkelere de yaymak istiyorlar. Özellikle ürettikleri malları yeteri kadar pazarlayamayan Afrika ülkeleri bu tür anlaşmalar sayesinde hem yeni pazarlar kazanacaklar, hem de borçlarını ödeyebilecekler. Sonuçta ekonomileri olumlu yönde etkilenecek.

Özellikle Zambiya, Sudan, Gana, Fildişi Sahilleri ve Nijerya gibi ülkeler söz konusu anlaşmalara kolayca uyum sağlayabilecek özellikte ülkeler olarak gösteriliyorlar. Peru deneyimi de bu bakımdan büyük önem taşıyor.

Kaynak: Euromoney

- * "Düyunu Umumiye", Osmanlı İmparatorluğu'nun dış borçlarını ödeyememesi nedeniyle devlet gelirlerinin bir kısmının doğrudan doğruya alacaklılar tarafından tahsilini öngören düzenlemeyi ve bunun için kurulan idareyi anlatan bir kavramdır.

Avrupa'da Diploma İçin Sınırlar Kalkıyor

1990'lara doğru Alman veya İspanyol avukatlar Fransa'da yazıhane açabilirken, Fransız mühendisler isterlerse Portekiz'de veya İngiltere'de serbestçe çalışabilecekler. En az üç yıllık bir eğitim sonrasında üniversite diploması almış tüm Avrupalılar Topluluğa üye ülkelerden herhangi birinde mesleklerini icra edebileceklerdir. Dublin'den Atina'ya tüm sınırlar diplomalılar için de kaldırılıyor.

Geçtiğimiz Haziran'da, Topluluğa üye 12 ülkenin ilgili bakanları imzaladıkları bir yönetmelikle, Tek Avrupa Pazarı'nın kurulmasına giden yolda önemli bir aşama katetmiş oldular. Gelecekte, bu ülkelerin herhangi biri diploma sahibi bir Avrupalının iş talebini yetersiz niteliklerini bahane ederek geri çeviremeyeceklerdir. Bu yönde bir tutumun önündeki en büyük engel doğrudan Avrupa mahkemesinde yargılanma korkusu olacaktır.

Bakanlar yüzlerce saat süren sert tartışmalar sonunda her hükümetin farklı diplomaların harmonizasyonunu benimsemesi

üzerinde anlaştılar. Örneğin, uzun yıllardır kimse mühendislerin nitelikleri konusunda ortak bir görüőe ulaşamıyordu. Bu defa Komisyon'un prensibi çok basit: Diplomalaraın tekleştirilmesi için karşılıklı güven yeterlidir. Bu arada, geriye sadece uygulamanın niteliği konusunda bazı zorluklar kalıyor: İngiltere'de dava açmak isteyen bir Fransız avukat, İngiliz yasalarının özelliklerini bilmeyebilir. Tüm bu meslek grupları için, her hükümetin bir uyum süreci belirlemesi veya bir elverişlilik testi uygulaması gerekebilecektir. Bu, yeteksiz kişilerin istilasına karşı korunmak için de gerekli görünmektedir.

Avukatların veya mühendislerin bir ülkeden diğerine büyük çapta göç etmeleri mümkündür, ancak bu noktada kültür ve dil engelleri de hesaba katılmalıdır. Örneğin, AET içinde doktorların dolaşımı 11 yıldır serbest olmasına karşın, sadece 900 doktor çalışmak için Fransa'ya gelmiştir.

Öğretim üyeleri, iş çevrelerinin "Tek Pazar"ın iyi bir Őey olduğunu kabul ediyorlar, ancak öğrencilerin ortak Avrupa'sı için de çalışmak gerektiğini vurguluyorlar. Her öğrencinin öğrenimine Paris'te başlayıp, Londra'da sürdürmesi ve Roma'